

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаренко В.И., Федорова Н.А. и др. Пшеница. – К.: Урожай, 1997. С. 7 – 25.
2. Гудзь В.П. Шляхи підвищення продуктивності інтенсивних сортів озимої пшениці. – К.: Урожай, 1989. – 136 с.
3. Губанов Я.В., Иванов Н.Н. Озимая пшеница. – М.: Агропромиздат, 1988. – 33 с.
4. Лихочвор В.В. Урожайність сортів озимої пшениці Миронівська 61, циганка залежно від норми висіву на різних фонах удобрення. // Вісник СНАУ. – 2003. – В. 7. – С. 151 – 155.

УДК 633.491+635.21

ВИРОБНИЦТВО КАРТОПЛІ У СВІТІ

Дубовик В.І.

Постановка проблеми. Картопля має три основні напрямки використання: столове (використання бульб високої кулінарної якості), технічне (використання бульб із вмістом крохмалю не нижче 18%) та кормове (використання бульб із підвищеним вмістом протеїну).

Сьогодні картоплю вирощують у 130 країнах світу, переважно в районах північної півкулі із помірним кліматом та легкими ґрунтами. В цілому щорічно збирають майже 300 млн. т бульб. Біля 52% вирощеної у світі картоплі йде на споживання, 34 – на корм тваринам, 10 – на насіння та 4% на технічні потреби.

Виклад основного матеріалу. Картопля, як невід’ємна частина глобальної продовольчої системи, є незлаковим продовольчим товаром №1 у світі. В 2007 році світове виробництво картоплі досягло рекордних 320 млн. т. Споживання картоплі все більшого розповсюдження набуває у розвиваючих країнах світу, на які сьогодні припадає більше половини світового врожаю, і де простота вирощування й висока енергетична цінність перетворили картоплю у важливу сільськогосподарську культуру, яка приносить реальний прибуток багатьом фермерам.

На сьогодні картопля у світі займає 1,4% орних земель, її вирощують у 145 країнах світу, які суттєво різняться за площею та врожайністю (табл. 1-2).

Таблиця 1

Площі під картоплею у світі, млн. га

Регіони світу	Роки					
	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Африка	1,5	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Північна Америка	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
Південна Америка	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9
Азія	8,6	7,7	7,9	7,7	7,8	8,0
Європа	7,5	8	8,2	8,4	8,9	9,1
Океанія	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Всього у світі	19,3	18,7	19,1	19,1	19,7	20,1

Як видно з табл. 1 основна частка посівів картоплі зосереджена в Європі та Азії. Хоч в 2007 році площа під картоплею дещо збільшилась порівняно з 2006 роком, але в середньому залишається на рівні 19 млн. га.

2. Урожайність картоплі у світі, ц/га

Регіони світу	Роки					
	2007	2006	2005	2004	2003	2002
Африка	108	119	117	109	116	111
Північна Америка	412	385	365	357	345	375
Південна Америка	163	154	153	151	152	143
Азія	157	167	161	151	152	143
Європа	174	276	261	257	235	250
Океанія	340	341	345	337	335	313
Всього у світі	168	176	166	163	159	164

Країни Європи, використовуючи досягнення науково-технічного прогресу, мають вищу врожайність ніж країни Азії.

В структурі виробництва картоплі континенти розподіляються наступним чином: Азія+Океанія – 42,2 %; Європа – 40,0; Північна Америка – 7,8; Південна Америка – 4,8; Африка – 5,1%.

Необхідно відмітити, що виробництво картоплі у світі нарощується за рахунок підвищення врожайності, тобто інтенсифікації картоплярства.

Основні країни виробники картоплі представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Провідні за врожайністю картоплі країни світу

Країна	Рік				
	2006	2005	2004	2003	2002
Бельгія	484	425	453	411	440
Нідерланди	464	408	465	434	459
Франція	454	404	396	375	418
Нова Зеландія	443	443	423	500	500
Германія	442	361	450	422	405
США	438	410	427	402	406
Великобританія	429	408	398	391	409
Данія	397	391	425	409	406
Ірландія	379	334	337	334	337
Швейцарія	359	345	381	382	424
Ізраїль	354	347	313	316	313
Люксембург	338	294	444	412	453
Австралія	334	347	293	300	304
Йорданія	316	322	264	263	300
Австрія	315	265	285	298	300
Японія	311	331	300	318	304
Швеція	310	281	424	382	381
Оман	303	309	261	326	326
Канада	289	292	287	246	273
Аргентина	287	279	265	284	257
Іспанія	281	269	255	256	273
ПАР	280	270	297	296	287
Кувейт	252	280	272	416	275
Мексика	250	252	239	238	247
Італія	249	218	251	252	259
Коста-Ріка	243	254	231	265	261
Норвегія	240	273	231	245	252
Єгипет	240	229	239	239	236
Туреччина	239	202	262	260	250
Корея	232	247	240	245	300
Саудівська Аравія	231	236	262	260	260
Куба	227	240	274	260	260
Світ	176	166	163	159	164

Аналіз виробників показав, що з 22 країн світу, що виробляють найбільшу кількість картоплі, 11 – європейських, 6 – азіатських та 5 відносяться до північно- та південноамериканських.

В світі щорічно експортується картоплі в межах 8 млн. т (біля 3% світового виробництва). Із загального обсягу 75% припадає на країни Європи. Основними експортерами є Нідерланди (1,7 млн. т), Німеччина (1,5), Франція (1,1 млн. т). На долю Канади і США припадає відповідно 5 та 4% світового експорту.

Із 35 країн, які мають найвищу врожайність картоплі, 15 (45%) знаходяться в Європі, 8 в Азії, 5 в Північній Америці, по 2 в Африці та Океанії, 1 в Південній Америці.

Лідерами за рівнем врожайності картоплі (більше 400 ц/га) є Бельгія, Нідерланди, Франція, Нова Зеландія, Німеччина, США та Великобританія.

Сектор картоплярства у світі переживає серйозні зміни (табл. 4).

Таблиця 4

Виробництво картоплі у світі з 1991 по 2007 роки, млн. т

Країни	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007
Розвинуті	183,13	199,31	177,47	174,63	165,93	166,93	160,97	159,97	159,89
Розвиваючі	84,86	101,95	108,50	128,72	135,15	145,92	152,11	160,01	165,41
Світ	267,99	301,26	285,97	303,35	301,08	312,85	313,08	319,98	325,30

До початку 1990-х років більша частина картоплі вирощувалась та споживалась в Європі, Північній Америці та країнах бувшого Радянського Союзу. Пізніше значно збільшилось виробництво та попит на неї в країнах Азії, Африки та Латинської Америки, де обсяг виробництва збільшився з 30 млн. т на початку 1960-х років до 165 млн. т в 2007. Як показують дані ФАО, в 2005 році вперше обсяг виробництва картоплі в розвиваючих країнах перевищив відповідний показник виробництва у розвинутих країнах світу. Китай на сьогодні є найбільшим виробником картоплі, а майже третина світового врожаю картоплі збирається у Китаї та Індії (табл. 5).

Таблиця 5

5. Країни-лідери по виробництву картоплі в світі, 2007 р.

Країна	Виробництво, млн. т	Країна	Виробництво, кг/людину
Китай	72,0	Беларусь	835
Росія	36,8	Нідерланди	415
Індія	26,3	Україна	414
США	20,4	Данія	291
Україна	19,1	Латвія	286
Польща	11,8	Польща	271
Німеччина	11,6	Бельгія	267
Беларусь	8,74	Литва	261
Нідерланди	7,20	Росія	259
Франція	6,27	Киргизстан	219

Азія та Європа є ведучими регіонами виробництва картоплі і у 2007 році на їх долю припадало більш 80% світового виробництва цієї культури. Врожаї картоплі в Африці та Латинській Америці були значно меншими, але показники виробництва досягали рекордних рівнів. Північна Америка була безспірним лідером за врожайністю, яка досягла на цьому континенті більше 36 т/га.

В Азії споживають майже половину всієї світової картоплі, але в зв'язку з великою кількістю населення континенту обсяг споживання на душу населення складав у 2005 році лише 25 кг. Найбільше споживають картоплю європейці. Самий низький рівень споживання – в країнах Африки та Латинської Америки, але він росте.

В Африці картоплю вирощують у самих різноманітних умовах – починаючи із комерційних ферм, що зростають, у Єгипті й Південній Африці та закінчуючи інтенсивним вирощуванням цієї культури на тропічних високогір'ях Східної та Центральної Африки, де картопля є сільськогосподарською культурою дрібних фермерів. В останнє десятиріччя її виробництво постійно росло і збільшилось з 2 млн. т в 1960 році до 16,5 млн. т у 2006 році.

Основним виробником картоплі на африканському континенті є Єгипет. Протягом 1990-2007 років річний обсяг виробництва збільшився з 1,6 млн. т до 2,6 млн. т. Єгипет також входить до числа ведучих світових експортерів картоплі – у 2004 році валовий експорт склав більш ніж 380 тис. т свіжої картоплі й 18 тис. т продуктів із замороженої картоплі, які були поставлені головним чином на європейські ринки.

Виробництво картоплі у Північній Америці зосереджено в двох країнах – США та Канада, які займають відповідно 5 та 13 місце у переліку найбільш крупних світових виробників картоплі. Починаючи з 1990 року в обох країнах забезпечено значний ріст обсягів виробництва картоплі (сьогодні середній показник врожайності у США – 40 т). Обидві країни є крупними експортерами заморожених продуктів з картоплі.

Україна займає п'яте місце в світі за виробництвом картоплі, поступаючись лише Китаю, Росії, Індії та США, а споживання картоплі в країні досягає дуже високого рівня – 140 кг на душу населення у рік. Біля половини від 1,5 млн. га картопляних ланів країни розташовані на чорноземних ґрунтах лісостепової зони Центральної України, хоча найвищої врожайності вдається досягти на низинних ділянках Полісся на півночі країни.

В 2004 році обсяг виробництва досяг рекордних 20,7 млн. т, а середня врожайність складала 13 т/га. В цей же час, не дивлячись на величезні обсяги виробництва Україна не експортує картоплі: значна частина врожаю гине кожний рік від шкідників – головним чином колорадського жука – і в результаті поганого зберігання. За даними ФАО, виробництво картоплі в Україні у 2007р. склало 19,1 млн. т, врожайність – 13,1 т/га, що лише трішки вище, ніж у Росії і в три рази менше ніж у Німеччині.

В світі необхідно буде збільшити обсяг продовольчого і сільськогосподарського виробництва на 60%, щоб задовольнити потреби зростаючого швидкими темпами населення, що урбанізується, стверджують експерти Продовольчої і сільськогосподарської організації Об'єднаних Націй (ФАО). Картопля, на їх думку, матиме вирішальне значення для вирішення питань продовольчої безпеки в світі, а проведення міжнародного року картоплі в 2008 році дозволить привернути увагу всього світу до цієї ключової ролі, яку грає картопля, і сільське господарство в цілому, в боротьбі з голодом і бідністю.

Нами була проаналізована роль України в світовому виробництві і вжитку картоплі (табл.6). Так, в 2007 році з 19,1 млн тонн Україна вийшла на 5 місце в світі по валовому виробництву картоплі, пропустивши вперед лише Китай, Росію, Індію та США, а також на 3 місце в світі по виробництву картоплі на душу населення, після Білорусії і Нідерландів.

По вжитку цього продукту Україна також займає провідні позиції в світі. Так, в загалом українці споживають близько 6,5 млн тонн картоплі щорік і займають по цьому показнику 5 місце в світі, пристойно відстаючи від таких багатонаселених країн як Китай, Росія, Індія, США, але випереджаючи, традиційних споживачів картоплі Великобританію, Польщу і Німеччину. В середньому ж кожен українець вживає близько 140 кг картоплі в рік або ж близько 380 грам в день, займаючи 3 місце в світі по вжитку картоплі на душу населення. Лідирують по вжитку картоплі наші сусіди — білоруси, вживаючи щодня в середньому близько 1 кг картоплі на людину (181 кг в рік на людину). Потрібно відзначити

також, що з десятки лідерів по вжитку картоплі в світі, сім є країнами колишнього Радянського Союзу, на території якого традиційно високий вжиток картоплі.

Таблиця 6

Найбільші споживачі картоплі в світі

Країна	Кількість, млн. т	Країна	Кількість, кг/люд.
1. Китай	47,6	1. Білорусь	181
2. Росія	18,8	2. Киргизстан	143
3. Індія	17,4	3. Україна	136
4. США	17,1	4. Росія	131
5. Україна	6,38	5. Польща	131
6. Великобританія	6,17	6. Руанда	125
7. Німеччина	5,57	7. Литва	116
8. Польща	5,00	8. Латвія	114
9. Бангладеш	4,04	9. Казахстан	103
10. Іран	3,99	10. Великобританія	102

За словами президента Українського клубу аграрного бізнесу Алекса Ліссітси, не дивлячись на досить високі місця України в світовому рейтингу виробників картоплі, в галузі є величезна кількість проблем, що обмежують подальше зростання виробництва і експансію України на швидко зростаючі ринки Росії, Китаю і Індії. В першу чергу вони пов'язані із структурою виробництва картоплі в Україні, говорить Ліссітса, оскільки майже 90% картоплі в країні виробляється в характерних своєю ринковою непередбачуваністю підсобних господарств населення в основному для внутрішнього споживання. Фермерські господарства і агрохолдінги доки ж неохоче йдуть в досить капіталомісткий картопляний бізнес, займаючись вирощуванням менш затратних і жаданих на світовому ринку зернових і олійних культур. До всього цього слід додати, заявляє президент УКАБ, недолік необхідної інфраструктури для зберігання і транспортування бульб картоплі.

Висновки та пропозиції. Розвиток галузі могла б стимулювати державна підтримка інвестиційних проектів, підприємств-виробників або розвитку інфраструктури, яка при комплексному підході здатна вивести Україну у світові лідери по експорту картоплі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алисов Н.В. Экономическая и социальная география мира. –М.: Гардарики, 2004г. –704с.
2. Банадысев С. Картофелеводство: состояние и перспективы развития // Аграрная экономика. – 2006. - №7. – С.40-43.
3. Аксёнова Л. А. Картофель// География. 2000. - № 43. - С. 1-2.
4. Анисимов Б.В. Картофель 2000 - 2005: итоги и прогнозы // Картофель и овощи. - 2001. - № 1.- С. 2-3.
5. Родионова И. А., Бунакова Т. М. Экономическая география. - М.: Московский Лицей, 2003. - 494 с.

УДК 633.12

ВПЛИВ МІНЕРАЛЬНИХ ДОБРИВ НА ЯКІСТЬ ГРЕЧКИ

Дубовик І.І.

Постановка проблеми. Цінність гречки - основної круп'яної культури - визначається як високими харчовими та лікувально-дієтичними властивостями, так і її агрономічним використанням. Вона, зокрема, добрий попередник для озимих і ярих культур, повторних посівів з метою додаткового збору зерна, а ще медонос і страхова культура під час пересівання. Крім того, зерно гречки характеризується здатністю до тривалого зберігання і перспективою для створення фітоценозів майбутнього з огляду на тип фотосинтезу С4 [1].